

ЖІНКА В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ: ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

У сучасній історичній науці відбувається переосмислення історіографічної спадщини, очищення від псевдонаукових стереотипів багатьох напрямів дослідження. У ході цих процесів увагу привертають малодосліджені проблеми в історіографії другої половини ХІХ століття. Серед таких була фемінологія як напрям історичного знання, об'єктом дослідження якого виступають і жінки і історії, їхнє правове становище, функціональні ролі, місце у суспільному житті та творенні національно-культурного простору. Сучасна реконструкція історіографії становища жінки в соціумі створює можливість відтворення фемінологічних моделей науки в поєднанні з факторами часу і простору. Це посилює актуальність дослідження української фемінології в історіографічному процесі другої половини ХІХ століття.

Як зазначають сучасні дослідники, в історії української фемінології дослідження другої половини ХІХ ст. посідають важливе місце, так як саме тоді історіографія на хвилі пошуку пріоритетних наукових проблем, засвідчила підвищений інтерес до історії жіноцтва. «Питання правового статусу жінки, її освіта, становище в родині й суспільстві на різних етапах історії, стосунки з оточуючим світом, сприйняття соціуму, взаємини з представниками протилежної статі, так само, як жіноча компонента у династичних схемах, національна та релігійна ідентифікація жінок, дискусії довкола проблем матріархату, вплив жіноцтва на політичні події стали органічною складовою тогочасної української історіографії, закладаючи основи нового напрямку історичних знань» [1, с. 5].

В українській історичній думці другої половини ХІХ ст. найбільш досліджуваними були такі питання: суспільно-правовий статус жінки, жінка і політика, дослідження релігійного життя жіноцтва. Щодо першого, то наголосимо, що саме високий правовий статус жінки в українському суспільстві підкреслювався Миколою Костомаровим, Володимиром Антоновичем, Михайлом Владимирським-Будановим, Олександром Лазаревським та ін. Досліджуючи історію шлюбу, схему розлучень, майнові права жінки тощо, вчені показували специфіку становища жіноцтва, зумовлену суспільною диференціацією та культурними традиціями на українських землях.

У багатьох працях зазначеного періоду історики «вписували» жінку в політичне життя та представляли її учасницею історичних подій. Це, перш за все, жінки з оточення гетьманів Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Дорошенка, І. Скоропадського. У працях Данила Мордовця, Миколи Костомарова, Олександра Лазаревського та ін. постали видатні жіночі

постаті, які впливали на діяльність своїх чоловіків (шляхтянка Олена, Мотря Кочубеївна, Ганна Золотаренко, Анастасія Скоропадська та ін.). Однією з перших спроб узагальнення впливу жінок на історичні процеси є нарис історика-балетриста Йосипа Ролле «Женщины при Чигиринском дворе» [2]. У другій половині XIX ст. загалом була складена мозаїка жіночої присутності у політичному житті.

Стосовно дослідження релігійного життя жіноцтва, варто підкреслити, що релігійний чинник визнавався визначальним соціокультурних характеристик історії минулого і обов'язково враховувався при розгляді правового статусу жінки. Історики презентували морально-етичний комплекс проблем, пов'язаних з православною традицією, конструювали жіночий образ, який відповідав уявленням про християнські цінності. Дослідження релігійності жінок зумовили створення цілої галузі жіночих портретів, серед яких найяскравішими є образ Софії Тарновської-Острозької, Раїни Могилянки, Анни-Алоїзи Острозької та ін. У цілому ж, фемінологічні студії з релігійною проблематикою були покликані реконструювати процесу твердження християнських традицій у приватній сфері, відтворити механізми їхніх впливів на родину та її членів, сприяти поширенню ліберально-демократичних ідей у суспільстві.

Отже, у другій половині XIX ст. провідними мотивами досліджень ролі жінки в українському суспільстві був її соціально-правовий статус, її вплив на перебіг історичних подій та релігійне життя жінок.

Список використаних джерел:

1. Буряк Л. Жінка в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи / Лариса Буряк – К. : Національна академія управління, 2010. – 368 с.
2. Й. Ролле (Dr. Antoni I.). Женщины при Чигиринском дворе // Український історичний журнал. – 1991. – № 3. – С. 75–86 ; № 4. – С. 106–115.